

มาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพ
Occupational Standard and Professional Qualifications

สาขาวิชาชีพอนุรักษ์งานศิลปหัตถกรรมและงานพื้นบ้าน สาขางานศิลป์แผ่นดิน

จัดทำโดย สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน)

1. ชื่อมาตรฐานอาชีพ

สาขาวิชาชีพอนุรักษ์งานศิลปหัตถกรรมและงานพื้นบ้าน สาขางานศิลป์แผ่นดิน

2. ประวัติการปรับปรุงมาตรฐาน

N/A

3. ทะเบียนอ้างอิง (Imprint)

N/A

4. ข้อมูลเบื้องต้น

เมื่อกล่าวถึง ศิลปกรรมไทย เป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่มีการถ่ายทอดความรู้ ผ่านทักษะและประสบการณ์จนกลายเป็นเอกลักษณ์ทางความงามเฉพาะด้าน มีคุณค่าที่แสดงถึงอารยธรรมของไทย ความซาบซึ้งในสุนทรียภาพ และภูมิปัญญา ที่ชนชาติไทยได้คัดสรรและเรียนรู้ที่จะประดิษฐ์คิดค้นกรรมวิธี ขั้นตอน ที่ทำให้งานช่างศิลปกรรมเหล่านั้นได้รับยกย่องให้เป็นงานศิลป์แผ่นดิน โดยงานศิลป์แผ่นดินนั้นเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของไทย มีความเชื่อมโยงกับความเชื่อ ประเพณี และยังได้รับการอุปถัมภ์จากหน่วยงานของรัฐเสมอมา งานศิลปกรรมไทยจึงยังคงถือปฏิบัติเป็นอาชีพที่ได้รับการสืบทอดเรื่อยมา

ปัจจุบันการนำต้นทุนจากมรดกทางวัฒนธรรมมาเปลี่ยนบทบาทหน้าที่เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป งานศิลป์แผ่นดินหรืองานหัตถศิลป์ระดับสูงกลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่ระลึก เป็นองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดกันในสถานประกอบการ สร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้คุณค่าของผลงานเหล่านั้นไม่เพียงเป็นเครื่องยืนยันความสามารถของงานช่างไทยเท่านั้น ยังเป็นเครื่องสะท้อนถึงความต้องการของตลาดแรงงานที่ยังคงมีกำลังการผลิต มีตลาดรองรับ และเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นไทยได้อีกด้วย

กลุ่มงานช่าง 5 กลุ่ม ที่มีผู้ให้ความสนใจ และเป็นกำลังหลักในการเผยแพร่ทักษะฝีมือของศิลปะไทยในปัจจุบัน อีกทั้งยังต้องการได้รับการผลักดันและสนับสนุนจากองค์กร หน่วยงานรัฐ ในการที่จะสร้างเครื่องมือที่ก่อให้เกิดการฝึกอบรมและทดสอบสมรรถนะวิชาชีพ ได้แก่ ช่างเขียน ช่างปั้น ช่างรัก ช่างหัวโชน ช่างพัสดราภรณ์

ช่างเขียน เป็นงานช่างที่มีความสำคัญต่องานช่างทุกกลุ่ม ผู้ที่มีทักษะขั้นสูงในงานช่างเขียนจะสามารถสร้างสรรค์งานประเภทอื่น ๆ ได้อย่างงดงาม ถูกต้อง และมีมาตรฐาน ช่างเขียนนั้นหมายรวมถึงผู้วาดลวดลาย ออกแบบลวดลาย เขียนสีด้วยพู่กัน

ช่างปั้น เป็นช่างที่มีส่วนสำคัญในการตกแต่งงานสถาปัตยกรรม การซ่อมแซมบูรณะอาคาร ศาสนสถานที่มีการใช้ปูนปั้นเป็นส่วนประกอบ ทั้งที่เป็นการปั้นปูนสด และปูนสำเร็จรูป ผู้ที่จะสามารถมีความชำนาญในด้านทักษะทางประติมากรรมแล้วยังต้องมีความรู้ความเข้าใจในคุณสมบัติของวัสดุ ส่วนประกอบ ส่วนผสม และการใช้เครื่องมือในการปฏิบัติงานด้วย

ช่างรัก เป็นช่างที่มีความรู้ด้านการนำยารักษามาใช้เป็นส่วนประกอบในการสร้างสรรค์งานศิลปะไทยได้แก่ งานลายรดน้ำ งานประดับมุก งานประดับกระจก เครื่องเงิน ตลอดจนการปิดทอง รักคือวัสดุสำคัญในการที่จะส่งเสริมให้ผลงานสร้างสรรค์ตามประเภทต่าง ๆ นี้เกิดความงามขึ้นด้วยกรรมวิธีที่แตกต่างออกไปอีก งานรักจึงเป็นที่ต้องการของแวดวงศิลปะไทยอย่างมาก จึงเกิดหลักสูตรที่เป็นการส่งเสริมให้ผู้ที่มีความสนใจได้เรียนรู้ และการรับรองความสามารถ เช่น หลักสูตรเครื่องเงิน 800 ชั่วโมง โดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี โครงการฝึกอบรมความรู้ด้านศิลปกรรมของช่างสิบหมู่ที่เปิดสอนให้แก่บุคคลทั่วไปจำนวนจำกัด ปีละ 1 ครั้ง เป็นต้น

ช่างหัวโชน เป็นงานหัตถศิลป์ระดับสูงที่ผู้ที่จะสามารถทำหัวโชนได้นั้นจะต้องมีความเข้าใจในขนบ และมีความเข้าใจในกระบวนการสร้างสรรค์ ตลอดจนการแก้ไขปัญหา แต่เดิมนั้นหัวโชนสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการแสดงโขน ผู้เล่นมักมีความสัมพันธ์กับช่างผู้ทำเพื่อปรับลดขนาดของหัวโชนให้มีความพอดีสำหรับใช้ในการแสดง ปัจจุบันหัวโชนเป็นตัวแทนของมรดกทางวัฒนธรรม ส่งผลให้ความต้องการหัวโชนมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น ในการประกอบพิธีไหว้ครูต่าง ๆ มีการนำหัวโชนมาประกอบพิธีด้วย เช่นนี้แล้วช่างหัวโชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

ในปี พ.ศ. 2561 องค์กรยูเนสโกประกาศให้โขนเป็นมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติรายการแรกของประเทศไทย จึงเกิดการสำรวจกลุ่ม คณะ ที่ยังคงมีการจัดแสดงโขน

เป็นการรวบรวมเครือข่ายที่ทำให้ช่างทำหัวโชนมีโอกาสในการเผยแพร่ผลงานได้อย่างกว้างขวางมากขึ้นจากเดิมที่อาจมีการเผยแพร่เฉพาะคนรู้จักเท่านั้น

ช่างพัสดราภรณ์ เป็นงานช่างที่เป็นส่วนประกอบหลักประการหนึ่งในการแสดงโขน พัสดราภรณ์คือเครื่องโขน ประกอบด้วย ชุดการแสดง และหมายรวมถึงชุดละครที่ต้องใช้ทักษะด้านการตัดเย็บและการปักด้วยวัสดุต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความงาม และยังคงขนบของลวดลายบางประการไว้ อย่างไรก็ตามกลุ่มช่างปักผ้าเครื่องโขน ละครนี้มีอยู่อย่างจำกัด เนื่องจากราคาของวัสดุค่อนข้างสูง เพราะเป็นวัสดุนำเข้าจากต่างประเทศ ชุดมีอายุการใช้งานนาน ในด้านการสร้างแรงจูงใจให้กลุ่มช่างใหม่ ๆ เขารับการถ่ายทอดและสืบสานความรู้เป็นไปด้วยความยากลำบาก หากมีการสนับสนุนด้านการแสดงโขนละครมากขึ้นก็ย่อมส่งผลให้กลุ่มช่างพัสดราภรณ์มีงานมากขึ้นได้

การสร้างแรงจูงใจในการสงวนรักษาองค์ความรู้ด้วยการสนับสนุนจากภาครัฐ เอกชนจะสามารถทำให้ชุมชนที่มีวิถีของการปักผ้าเครื่องโขน ละครเหล่านี้มีความเข้มแข็ง และถ่ายทอดทักษะที่สั่งสมอยู่กับตัวนั้นให้เป็นชุดองค์ความรู้ในการฝึกทักษะวิชาชีพได้ต่อไป

งานช่างศิลป์แผ่นดิน มีความสำคัญต่อความมั่นคงของชาติ เป็นการส่งเสริมการสำนึกในคุณค่าของ ภูมิปัญญาและความพัฒนาทางด้านงานศิลปวัฒนธรรม กลุ่มช่างรุ่นใหม่ที่มีความสนใจฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ แมว่าไม่ได้อยู่ในระบบของสถานศึกษาก็สามารถได้รับการยกย่อง และมีเครื่องยืนยันความสามารถด้วยการฝึกอบรมและทดสอบสมรรถนะวิชาชีพเพื่อเป็นการรับรองความสามารถ และเพิ่มโอกาสการแข่งขันที่สามารถยกระดับสู่สากลได้ในกลุ่มประเทศที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับไทย จะมีกลุ่มงานช่างต่าง ๆ ที่ผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมออกจำหน่าย หากช่างไทยมีทักษะฝีมือที่มีคุณภาพสูง

ผ่านการรับรอง จะเป็นฐานให้กลุ่มงานช่างศิลป์แผ่นดินเป็นที่รับรู้และต้องการของนานาชาติ

5. ประวัติการปรับปรุงมาตรฐานในแต่ละครั้ง

N/A

6. ครั้งที่

ครั้งที่ 1

7. คุณวุฒิวิชาชีพที่ครอบคลุม (Professional Qualifications included)

สาขาวิชาชีพอนุรักษ์งานศิลปหัตถกรรมและงานพื้นบ้าน

สาขางานศิลป์แผ่นดิน

อาชีพช่างหัตถศิลป์ไทย ระดับ 5

8. คุณวุฒิวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง (Related Professional Qualifications)

N/A

9. หน่วยสมรรถนะทั้งหมดในมาตรฐานอาชีพ (List of All Units of Competence within this Occupational Standards)

รหัสหน่วยสมรรถนะ	เนื้อหา
01431	เลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการปิดหุ่น - ผ่าหุ่นหัวโขน
01432	ผสมรักสมุกในการปั้นหน้าหัวโขน ประดับลวดลายหัวโขน

10. ระดับคุณวุฒิ

10.1 สาขาวิชาชีพอนุรักษ์งานศิลปหัตถกรรมและงานพื้นบ้าน สาขางานศิลป์แผ่นดิน อาชีพช่างหัตถศิลป์ไทย ระดับ 5

คุณลักษณะของผลการเรียนรู้ (Characteristics of Outcomes)

เป็นหน่วยสมรรถนะที่ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเลือกใช้กระดาษในการปิดหุ่นหัวโขน การผ่ากระดาษออกจากหุ่นหัวโขน การเลือกวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ผ่าหุ่นหัวโขน และทำการเย็บหุ่นกระดาษหัวโขน การผสมรักสมุกหรือใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาสกุลช่าง ทำรักสมุกใช้ในการปั้นหน้าหัวโขนและใช้ในตีลวดลายประดับหัวโขน ประดับลวดลายในส่วนที่เป็นยอด สามารถปิดทองคำเปลว และสามารถเลือกใช้วัสดุพลอย – เลื่อมสีต่าง ๆ ประดับตามลวดลายต่าง ๆ ได้เหมาะสม

การเลื่อนระดับคุณวุฒิวิชาชีพ (Qualification Pathways)

ผู้ที่เข้าสู่คุณวุฒิวิชาชีพ อาชีพช่างหัตถศิลป์ไทย ระดับ 5 ต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. มีอายุไม่น้อยกว่า 18 ปีบริบูรณ์
2. สอบผ่านการประเมินคุณวุฒิวิชาชีพ อาชีพ ช่างหัตถศิลป์ไทย ระดับ 4 และทำงานในระดับระดับนั้นไม่น้อยกว่า 1 ปี หรือ
3. มีประสบการณ์ในงานช่างหัตถศิลป์ไทย ไม่น้อยกว่า 2 ปี
4. ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติด้านวิชาชีพ (Professional Profile) รวมกับการสอบสัมภาษณ์ และการสอบสาธิตการปฏิบัติงานสำหรับหน่วยสมรรถนะในระดับนี้จำนวน 2 หน่วย

หลักเกณฑ์การต่ออายุหนังสือรับรองมาตรฐานอาชีพ

N/A

กลุ่มบุคคลในอาชีพ (Target Group)

ผู้ที่ปฏิบัติงานในอาชีพช่างหัตถศิลป์ไทย

หน่วยสมรรถนะ (หน่วยสมรรถนะทั้งหมดของคุณวุฒิมัธยมศึกษาปีที่)

01431 เลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการปิดหุ่น - ผ่าหุ่นหัวโขน

01432 ผสมรักสมุกในการปั้นหน้าหัวโขน ประดับลวดลายหัวโขน

ตารางแผนผังแสดงหน้าที่

1. ตารางแสดงหน้าที่ 1

ประกาศใช้ ณ 21/07/2565

ตาราง 1 : FUNCTIONAL MAP แสดง KEY PURPOSE , KEY ROLES , KEY FUNCTION

ความมุ่งหมายหลัก Key Purpose	บทบาทหลัก Key Roles		หน้าที่หลัก Key Function	
	รหัส	คำอธิบาย	รหัส	คำอธิบาย
อนุรักษ์ สืบสานและพัฒนาศิลปะประจำชาติเพื่อเศรษฐกิจสร างสรรค์	01	การอนุรักษ์ศิลปะประจำชาติ	014	งานช่างหัวโขนแบบศิลปะไทย

คำอธิบาย ตารางแผนผังแสดงหน้าที่เป็นแผนผังที่ชี้วิเคราะห์หน้าที่งานเพื่อให้ได้หน้าที่หลัก (Key Function)

2. ตารางแสดงหน้าที่ 1 (ต่อ)

ประกาศใช้ ณ 21/07/2565

ตาราง 2 : FUNCTIONAL MAP แสดง KEY FUNCTION , UNIT OF COMPETENCE , ELEMENT OF COMPETENCE

หน้าที่หลัก Key Function		หน่วยสมรรถนะ Unit of Competence		หน่วยสมรรถนะย่อย Element of Competence	
รหัส	คำอธิบาย	รหัส	คำอธิบาย	รหัส	คำอธิบาย
014	งานช่างหัวโขนแบบศิลปะไทย	01431	เลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการปิดหุ่น - ผ้าหุ่นหัวโขน	01431	เลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการปิดหุ่น - ผ้าหุ่นหัวโขน
				014312	เย็บโครงกระดาษหุ่นหัวโขน
		01432	ผสมรักสมุกในการปั้นหน้าหัวโขน ประดับลวดลายหัวโขน	01432	ผสมรักสมุกในการปั้นหน้าหัวโขน
				1	ประดับลวดลายหัวโขน
				014322	จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์การปิดทอง ประดับ
014323	การเขียนหน้าหัวโขน				

คำอธิบาย

ตารางแผนผังแสดงหน้าที่ (ต่อ) เป็นแผนผังที่ใช้วิเคราะห์หน้าที่งานหลังจากได้หน้าที่หลัก (Key Function) เพื่อให้ได้ หน่วยสมรรถนะ (Unit of Competence) และหน่วยสมรรถนะย่อย (Element of Competence)

1. รหัสหน่วยสมรรถนะ 01431
2. ชื่อหน่วยสมรรถนะ เลือกว่าวีสตุ อุปกรณ์ในการปิดหุน - ผ่าหุนหัวโชน
3. ทบทวนครั้งที่ N/A
4. สร้างใหม่ ปรับปรุง

5. สำหรับชื่ออาชีพและรหัสอาชีพ (Occupational Classification)

งานช่างหัวโชนแบบศิลปะไทย TSCO 2452.60 ช่างหัวโชน, ISCO 7319 : ช่างงานหัตถกรรม (กรรมวิธีแบบดั้งเดิม)

6. คำอธิบายหน่วยสมรรถนะ (Description of Unit of Competency)

หน่วยสมรรถนะนี้ประกอบไปด้วย ความรู้เรื่องราว ความเข้าใจลักษณะของการเลือกว่าวีสตุ อุปกรณ์ในการปิดหุนหัวโชน วิธีการขั้นตอนในการทำงาน การเตรียมภาว ชนิดต่าง ๆ ขั้นตอนการผ่ากระดาดออกจากหุนหัวโชน

ความรู้เรื่องราว ความเข้าใจลักษณะของการเลือกว่าวีสตุ อุปกรณ์ที่ใช้ผ่าหุนหัวโชน และทำการเย็บหุนกระดาดหัวโชน ตามวิธีการขั้นตอนในการทำงานอย่างเหมาะสม

7. สำหรับระดับคุณวุฒิ

1	2	3	4	5	6	7	8
☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐

8. กลุ่มอาชีพ (Sector)

ช่างหัวโชนแบบศิลปะไทย

9. ชื่ออาชีพและรหัสอาชีพอื่นที่หน่วยสมรรถนะนี้สามารถใช้ได้ (ถ้ามี)

N/A

10. ข้อกำหนดหรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง (Licensing or Regulation Related) (ถ้ามี)

N/A

11. สมรรถนะย่อยและเกณฑ์การปฏิบัติงาน (Elements and Performance Criteria)

สมรรถนะย่อย (Element)	เกณฑ์ในการปฏิบัติงาน (Performance Criteria)	วิธีการประเมิน (Assessment)
014311 เลือกว่าวีสตุ อุปกรณ์ในการปิดหุน - ผ่าหุนหัวโชน	1.1 ระบุวีสตุ อุปกรณ์การปิดกระดาดหุนหัวโชนได้อย่างเหมาะสม กับการปฏิบัติงาน 1.2 อธิบายการเลือกใช้ชนิดของการทำภาวแบ่งเปียก ที่นำมาใช้ในการปิดกระดาดหุนหัวโชน 1.3 อธิบายขั้นตอนการผ่าหุนกระดาดออกจากหุนได้	การสัมภาษณ์
014312 เย็บโครงกระดาดหุนหัวโชน	2.1 ระบุขั้นตอนการเย็บหุนกระดาดโครงหัวโชนได้ 2.2 เย็บหุนหัวโชนแบบใสแสดงได้ 2.3 เย็บส่วนประกอบอื่น ๆ ได้ตามแบบหัวโชนที่จะสร้าง	การสัมภาษณ์

12. ความรู้และทักษะก่อนหน้าที่จำเป็น (Pre-requisite Skill & Knowledge)

1. ความเข้าใจชนิดของกระดาดที่นำมาใช้ในการปิดหุน
2. ความเข้าใจการผสมภาวที่นำมาใช้ในการปิดกระดาด
3. ความเข้าใจผ่ากระดาดหุนหัวโชน
4. มีทักษะในการใช้เครื่องมือในการผ่าหุนหัวโชน
5. มีทักษะในการเย็บหุนกระดาดหัวโชน

13. ทักษะและความรู้ที่ต้องการ (Required Skills and Knowledge)

(ก) ความต้องการด้านทักษะ

1. ทักษะการเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ในการปิดกระดาษหุ่นหัวโขน
2. ทักษะการทำกาวแป้งเปียก แบบต่าง ๆ
3. ทักษะการแบ่งส่วนในการผ่าหุ่นกระดาษหัวโขน
4. ทักษะการเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ในการเย็บหุ่นกระดาษหุ่นหัวโขน
5. ทักษะการต่อพิมพ์หุ่นกระดาษ
6. ทักษะการแบ่งส่วนในการเย็บหุ่นกระดาษหัวโขน

(ข) ความต้องการด้านความรู้

1. ความรู้เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการปิดกระดาษหัวโขน
2. ความรู้เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผสมกาวแป้งเปียก ที่นำมาใช้ในการปิดกระดาษ
3. ความรู้เกี่ยวกับทักษะการผ่ากระดาษหุ่นหัวโขน
4. ความรู้เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเย็บหุ่นกระดาษหัวโขน
5. ความรู้เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ชนิดเครื่องมือที่ใช้งานเย็บหุ่นกระดาษ

14. หลักฐานที่ต้องการ (Evidence Guide)

(ก) หลักฐานการปฏิบัติงาน (Performance Evidence)

1. ภาพถ่ายหรือสื่อบันทึกผลงานเรื่องขั้นตอนการปิดกระดาษของช่างที่นำเสนอผลงาน
2. ผลงานที่นำเสนอ
3. ปฏิบัติการจัดเตรียมวัสดุในการเย็บหุ่นกระดาษหัวโขน
4. ความรู้การเย็บส่วนประกอบอื่น ๆ ของหัวโขน

(ข) หลักฐานความรู้ (Knowledge Evidence)

1. ระบุหรืออธิบายการปิดกระดาษหุ่นหัวโขน ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมการวิธีการปิดตามภูมิปัญญา
2. ระบุหรืออธิบายการผ่าหุ่นกระดาษหัวโขนได้อย่างเหมาะสม
3. ตัวอย่างผลงานที่นำเสนอ

(ค) คำแนะนำในการประเมิน

หลักฐานที่ต้องการเพื่อแสดงถึงสมรรถนะในส่วนนี้ ต้องมีความสำคัญและตอบสนองตามข้อกำหนดของสมรรถนะย่อยและเกณฑ์การปฏิบัติงาน โดยต้องแสดงถึง

1. ความรู้พื้นฐานและทักษะที่เกี่ยวข้องของเรื่องการปิดกระดาษหัวโขน วิธีการขั้นตอน
2. ความรู้เรื่องการเลือกชนิดของกาวที่นำมาใช้ในการปิดกระดาษ ด้วยวัสดุประเภทต่าง ๆ ตามภูมิปัญญา
3. ความรู้เรื่องการใช้เครื่องมือในผ่ากระดาษหุ่นหัวโขน
4. ความรู้พื้นฐานและทักษะที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือในการเย็บหุ่นกระดาษหัวโขน
5. ความรู้สมรรถนะของหุ่นกระดาษที่เย็บเสร็จแล้ว
6. ความรู้การเย็บส่วนประกอบอื่น ๆ ของหัวโขน

(ง) วิธีการประเมิน

1. การประเมินผลความรู้โดยการสอบสัมภาษณ์
2. การสอบปฏิบัติการอธิบายภาพ จากแบบทดสอบการปฏิบัติงาน
3. แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลงานที่นำเสนอ

15. ขอบเขต (Range Statement)

ผู้เข้ารับการประเมินต้องมีความรู้และทักษะในการปิดกระดาษหุ่นหัวโขนและการผ่าหุ่นหัวโขนได้อย่างเหมาะสม

(ก) คำแนะนำ

ผู้เข้ารับการประเมินต้องมีความรู้และทักษะในการจัดเตรียมวัสดุ

1. ความรู้ในเรื่องชนิดของกระดาษที่นำมาใช้งานในการปิดกระดาษหัวโขน
2. สามารถปิดกระดาษหัวโขนได้ตามขั้นตอนการปิดกระดาษหุ่นหัวโขน
3. มีทักษะการผ่าหุ่นกระดาษออกจากหุ่นหัวโขนได้
4. ความรู้ในเรื่องของเครื่องมือ อุปกรณ์การเย็บหุ่นกระดาษหุ่นหัวโขน
5. การเลือกใช้วัสดุ ในการปิดรอยต่อของกระดาษที่ทำการเย็บหุ่นหัวโขน
6. ความรู้เรื่องการเย็บส่วนประกอบอื่น ๆ ของหัวโขน

(ข) คำอธิบายรายละเอียด

ผู้ที่มีทักษะในการสร้างหัวโขนต้องปิดกระดาดหัวโขน เพื่อให้ได้โครงกระดาดหัวโขนที่นำไปสร้างหัวโขนต่อไป การปิดกระดาดหัวโขนเป็นขั้นตอนที่ช่างหัวโขนต้องมีความละเอียด ในขั้นตอนนี้เป็นอย่างมาก เพราะหัวโขนจะมีความแข็งแรงหรือไม่ขึ้นอยู่กับกระดาดหัวโขน การปิดกระดาดมีขั้นตอนและวิธีการปิดกระดาดต่าง ๆ กันไปตามความชำนาญของตามภูมิปัญญาหรือสกุลช่าง อาจจะไม่เหมือนกันตั้งแต่การทำกาบั้งเป็ย การเลือกใช้กระดาด แต่สรุปที่การได้หุ่นกระดาดหัวโขน ที่จะนำไปใช้ในขั้นตอนนี้ในการสร้างหัวโขน

ขั้นตอนก่อนการปิดกระดาดหัวโขน

การเตรียมหุ่น ที่จะนำมาปิดกระดาด การหาดินสอพองที่ผสมน้ำ 3 – 4 รอบ ให้ดินสอพองแห้งจึงสามารถไปทำขั้นตอนการปิดกระดาดได้

การเตรียมกาบั้งที่ใช้ปิดกระดาดหัวโขน

กาบั้งเป็ย ไข่เป็ยมัน ผสมน้ำกับจุนสี ตั้งไฟอ่อน ๆ กวนส่วนผสมให้เข้ากัน กวนบั้งให้สุกเป็นเนื้อเดียวกัน (สารจุนสี) ใช้ประโยชน์เป็นสารปราบวัชพืช สารกำจัดศัตรูและแมลงรบกวนได้)

กาบั้งที่ใช้ปิดกระดาดหัวโขนนี้ สามารถใช้ กาบ บั้งเป็ย หรือวัสดุตามท้องถิ่นได้ ช่างบางบ้านก็มีสูตรการผสมกาบั้งไข่เป็ย บั้งที่นำมาใช้ทำกาบ

- บั้งมัน
- บั้งข้าวเจ้า
- บั้งข้าวโพด
- บั้งอเนกประสงค์

การผสม นำบั้งที่จะใช้ผสมกับน้ำ ตั้งไฟอ่อน ๆ คนให้ส่วนผสมเข้ากัน รอให้บั้งสุก เหนียว ๆ ทิ้งไว้ให้เย็นลง จะได้กาบั้งเป็ย

การใส่สารกันบูด สารส้ม จุนสี เป็นป้องกันการเสียของกาบั้งเป็ยไม่ให้เสียเร็วขึ้น

1. ก่อนการปิดกระดาดหัวโขน ต้องทำการทาด้วยดินสอพอง ให้ทั่วพื้นผิวหุ่นหัวโขนก่อน 2 – 3 ระดับ(ดินสอพอง นำมาผสมกับน้ำสะอาดให้เหมาะสม แล้วทาลงบนหุ่นหัวโขนให้ทั่ว)
2. ตั้งทิ้งไว้ให้ดินสอพองที่ทาลงบนหุ่นหัวโขนให้แห้งสนิท วิธีนี้เป็นวิธีที่ทำให้กระดาดที่ปิดไม่ติดกับหุ่นหัวโขน ในเวลาที่จะทำการผ่าหุ่นหรือการถอนหุ่นทำได้ง่ายขึ้น
3. ขั้นตอนการปิดกระดาด

- เลือกชนิดของกระดาดที่นำมาใช้งาน
- นำกระดาดแช่น้ำ ให้กระดาดเป็ยน้ำ เพื่อใช้ในการปิดระดับแรกของการปิดกระดาดหัวโขน
- ปิดกระดาดระดับแรกด้วยกระดาดแช่น้ำก่อน 1 ระดับ ให้ทั่วหุ่นหัวโขน ต้องปิดด้วยกระดาดชุบน้ำเท่านั้น
- ระดับที่ 2 ใช้กาบั้งเป็ยทาลงบนกระดาดให้ทั่ว ใช้วิธีการฉีกกระดาด หรือการตัดกระดาดออกเป็นชิ้น ๆ ตามความเหมาะสมของช่างที่ทำการปิดหุ่นหัวโขน
- ระดับที่ 3 - 8 ก็ทำการทากาบั้งเป็ยทุกระดับ แล้วปิดกระดาดลงบนหุ่นหัวโขน
- จะทำการปิดกระดาด 8 – 10 ระดับ ขึ้นอยู่กับชนิดของกระดาดที่เลือกใช้
- ช่างบ้างที่ใช้กระดาดถุน มาทำการปิดหุ่นหัวโขน ก็สามารถใช้ได้ หรือจะใช้วิธีอื่น ๆ ก็ได้ ให้ได้ผลรับในการปิดหุ่นหัวโขนออกมา

แบบที่ 2 การปิดหุ่นหัวโขน การปิดกระดาดทับลงบนหุ่นนี้ ช่างบางคนเรียกว่า “พอกหุ่น” ก็มีเรียกว่า “ปิดหุ่น” ก็มี คือ การเอากระดาดสา กระดาดข่อย และกระดาดฟาง อย่างใดอย่างหนึ่งตัดเป็นสี่เหลี่ยมขนาดย่อมกว่าฝ่ามือเล็กน้อย นำมาปิดด้วยการนำกระดาดแช่น้ำแล้วนำมาปิด เรียกว่าการปิดด้วยน้ำก่อน จะทำให้กระดาดไม่ติดหุ่นหัวโขน จากนั้นนำกระดาดที่เลือกใช้มาทาด้วยบั้งเป็ยหรือกาบั้งที่ทำขึ้นมาเองตามความรู้ของช่างใช้ทาปิดกระดาดให้ทั่ว แล้วปิดกระดาดทับซ้อนกันสัก 2-3 แผ่นจากนั้นทิ้งให้กาบั้งกับกระดาดแห้ง ประมาณ 1 – 2 วัน จึงทำการปิดกระดาดต่อไปประมาณ 8 ระดับ

การปิดทับกระดาดลงบนหุ่นต้องทำเป็นระดับให้ทั่วทั้งหุ่น แล้วจึงเริ่มระดับใหม่ได้ เป็นลำดับกันไปจนทั่วหุ่น ทำเช่นนี้หลายระดับให้หนาพอที่จะทรงตัวอยู่ได้

1. ระดับที่ 2 ในการปิดกระดาด ต้องทากาบั้งเป็ย ทุกระดับให้ครบ 6- 8 ระดับ
2. มีการกวาดกระดาดให้กระดาดแน่น ๆ ติดกันทุกระดับ จะทำให้กระดาดเรียบร้อยแล้วออกตั้งผึ่งแดดให้แห้งสนิทซึ่งมักใช้เวลาประมาณ 3 วัน ถ้าหุ่นกระดาดไม่แห้งจะทำให้เกิดเชื้อราได้

3. การปิดกระดาดทุกระดับ หรือ 2 ระดับ ต้องนำหุ่นที่ปิดกระดาดไป ผึ่งแดดหรือตากแดดทุกครั้ง ให้กระดาดแห้ง จะได้ไม่เกิดราขึ้นในเนื้อกระดาดได้

การถอดหุ่น การเอาศีรษะกระดาดออกจากหุ่นซึ่งทำโดยการใช้มีดปลายแหลม กรีดตรงศีรษะกระดาดจากตอนบนให้ขาดเป็นทาง ลงไปด้านหลังจนสุดขอบกระดาดตอนล่าง จึงถอดศีรษะกระดาดออกจากหุ่น ศีรษะกระดาดซึ่งถอดออกจากหุ่น การตัดแต่งส่วนที่เหลือ ที่เกินออกจากหุ่นกระดาดให้ได้รูปทรงก่อนที่จะนำไปเย็บ

อุปกรณ์การเย็บหุ่นกระดาดหัวโขน

1. เข็มเย็บ ขนาดต่าง ๆ
2. เข็มเย็บที่ใช้ในเครื่องหนัง
3. เหล็กเจาะรู
4. ด้ายเชือกดิบ
5. ด้ายไนลอน
6. เส้นลวดทองเหลือง ขนาดต่าง ๆ

7. คีมตัดลวด
8. ตะกรุดตัดลวด ตัดเชือก
9. กาวลาเท็กซ์
10. กาวร้อน (วัสดุสมัยใหม่)
11. แผ่นหนัง
12. แผ่นทองเหลือง
13. แผ่นปะเก็น

การเย็บหุ่นกระดาดหัวโขน ต้องให้กระดาดแห้งสนิท จะมีความแข็งของกาวที่ใช้ในการปิดหุ่นหัวโขน

1. นำหุ่นกระดาดหัวโขนที่แห้งแล้ว วางตำแหน่งจากรอยผ่าหุ่น ที่จะทำการเจาะรู ตามแนวรอยผ่าหุ่นกระดาด
2. วางแนวเจาะรู รอบผ่าซ้าย - ขวา วางจุดที่จะเจาะรู ห่างกัน 1 ซม. ทั้งซ้าย และขวาของรอยผ่าหุ่นกระดาด
3. ไขเข็ม เย็บตามรอยเจาะรู ให้รอยผ่าติดกัน
4. จะทำการเย็บแบบไหนให้เหมาะสม กับการต่อรอยผ่ากระดาด ขึ้นอยู่กับความชำนาญของช่าง หรือผู้ทำการเย็บรอยผ่าหุ่นหัวโขน
5. ให้รอยต่อของหัวหุ่นหัวโขนต่อกันให้สนิท เรียบบร้อย
6. การเย็บหุ่นตามรอยกำหนดไว้ ต้องให้ระยะห่างพอประมาณ ถ้าใช้ลวดทองเหลือง ต้องให้รอยเย็บสนิท ลวดไม่มีส่วนเกินออกมา
7. ตัดปลายลวดที่เย็บให้เรียบร้อย แล้วตอกพับลวดที่เย็บให้แนบสนิทกับหุ่นกระดาด

การเย็บส่วนประกอบของหุ่นหัวโขน

1. มุมปากของหน้าหัวโขน
2. หางคิ้วของหน้าหัวโขน
3. จรหู
4. กรรเจียกจรหู
5. ทับจร

ส่วนประกอบที่เสริม ขึ้นจากหุ่นกระดาด มุมปาก หางคิ้วหรือปลายคิ้วที่เป็นส่วนที่ลอยออกมาจากหุ่นกระดาด ต้องทำตามแบบที่ได้กำหนดไว้แบบโบราณ ที่มีลักษณะตามรูปแบบหัวโขนแต่ละประเภท หางคิ้วยักษ์ หางคิ้วลิง มุมปากยักษ์ มุมปากลิง ที่มีความแตกต่างกัน ตามลักษณะใบหน้าของหัวโขน

การเย็บหุ่นกระดาดหัวโขนและประกอบส่วนเสริมใบหน้าหัวโขนเสร็จ ทำการปิดกระดาดทับ 2 ระดับปิดรอยต่อในส่วนต่าง ๆ

ไม่ให้เห็นรอยเย็บและส่วนประกอบและทำให้หุ่นกระดาดหัวโขนแข็งแรงขึ้น ไม้ที่จะทำขั้นตอนการปั้น หน้าหัวโขน

ในส่วนการเสริมส่วนประกอบสามารถเลือกใช้ แผ่นหนัง แผ่นทองเหลือง แผ่นปะเก็น วัสดุที่ช่างเลือก มีความชำนาญนำมาใช้ได้ โดยทำตามแบบที่ช่างหัวโขนได้ออกแบบไว้

16. หน่วยสมรรถนะร่วม (ถ้ามี)

N/A

17. อุตสาหกรรมร่วม/กลุ่มอาชีพร่วม (ถ้ามี)

N/A

18. รายละเอียดกระบวนการและวิธีการประเมิน (Assessment Description and Procedure)

เครื่องมือในการประเมินให้ดูจากคู่มือการประเมิน ซึ่งประกอบด้วย

1. การประเมินผลความรู้โดยการสอบสัมภาษณ์
2. การสอบปฏิบัติการอธิบายภาพ จากแบบทดสอบการปฏิบัติงาน
3. แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
4. ตัวอย่างแม่พิมพ์ลวดลายที่นำเสนอ

1. รหัสหน่วยสมรรถนะ 01432
2. ชื่อหน่วยสมรรถนะ ผสมรักสนุกในการปั่นหน้าหัวโขน ระดับลวดลายหัวโขน
3. ทบทวนครั้งที่ N/A
4. สร้างใหม่ ปรับปรุง

5. สำหรับชื่ออาชีพและรหัสอาชีพ (Occupational Classification)

งานช่างหัวโขนแบบศิลปะไทย TSCO 2452.60 ช่างหัวโขน, ISCO 7319 : ช่างงานหัตถกรรม (กรรมวิธีแบบดั้งเดิม)

6. คำอธิบายหน่วยสมรรถนะ (Description of Unit of Competency)

หน่วยสมรรถนะนี้ประกอบไปด้วย ความรู้เรื่องราว ความเข้าใจการใช้ ย่างรักผสมสนุกในการปั่นหน้าหัวโขน

7. สำหรับระดับคุณวุฒิ

1	2	3	4	5	6	7	8
☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐

8. กลุ่มอาชีพ (Sector)

ช่างหัวโขนแบบศิลปะไทย

9. ชื่ออาชีพและรหัสอาชีพอื่นที่หน่วยสมรรถนะนี้สามารถใช้ได้ (ถ้ามี)

N/A

10. ข้อกำหนดหรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง (Licensing or Regulation Related) (ถ้ามี)

N/A

11. สมรรถนะย่อยและเกณฑ์การปฏิบัติงาน (Elements and Performance Criteria)

สมรรถนะย่อย (Element)	เกณฑ์ในการปฏิบัติงาน (Performance Criteria)	วิธีการประเมิน (Assessment)
014321 ผสมรักสนุกในการปั่นหน้าหัวโขน ระดับลวดลายหัวโขน	1.1 ระบุการผสมรักสนุกในการปั่นหน้าหัวโขน ได้ 1.2 ปั่นหน้าหัวโขนด้วยรักสนุกได้ 1.3 ระดับลวดลายหัวโขนได้	การสัมภาษณ์
014322 จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์การปิดทอง ระดับ	2.1 ระบุวัสดุในการปิดทอง ลวดลายหัวโขนได้ 2.2 ปิดทองหัวโขนได้ 2.3 เลือกใช้วัสดุที่ใช้ในการประดับพลอยได้	การสาธิตการปฏิบัติงาน การสัมภาษณ์
014323 การเขียนหน้าหัวโขน	3.1 จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ในการเขียนหน้าหัวโขน 3.2 ลงสีพื้นหน้าหัวโขนได้ 3.3 เขียนเส้นไพร เส้นฮ่อและลายผ้าโพก	การสาธิตการปฏิบัติงาน การสัมภาษณ์

12. ความรู้และทักษะก่อนหน้าที่จำเป็น (Pre-requisite Skill & Knowledge)

1. ความเข้าใจการเลือกใช้สมุกยารัก
2. ความเข้าใจและทักษะสัดส่วนใบหน้าหัวโขนในการปั่นหน้าหัวโขน ตามแบบดั้งเดิม
3. ความรู้และทักษะการประดับลวดลายส่วนต่าง ๆ ของหัวโขน
4. ความเข้าใจการเลือกชนิดของทองคำเปลวที่นำมาปิดลวดลายหัวโขน
5. รู้จักวัสดุ อุปกรณ์เครื่องในการปิดทองค่าเปลว
6. ความเข้าใจและทักษะการประดับพลอย และ เลื่อมสีต่าง ๆ
7. ความเข้าใจการเลือกชนิดของสีที่นำมาใช้เขียนหน้าหัวโขน
8. ความรู้เรื่องเส้นฮ่อ เส้นไพร ลายผ้าโพก
9. ความเข้าใจและทักษะการเขียนเส้นลวดลายทอง

13. ทักษะและความรู้ที่ต้องการ (Required Skills and Knowledge)

(ก) ความต้องการด้านทักษะ

1. ทักษะการเตรียมผสมรักสมุก
2. ทักษะในการปั้นหน้าหัวโขน
3. ทักษะการประดับลวดลายส่วนต่าง ๆ ของหัวโขน
4. ทักษะจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์การปิดทองคำเปลว
5. ทักษะในการปิดทองคำเปลวบนลวดลายหัวโขน
6. ทักษะการประดับพลอยและเลื่อมสีต่าง ๆ
7. ทักษะจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ชนิดของสีที่นำมาใช้เขียนหน้าหัวโขน
8. ทักษะในการเขียนเส้นฮ่อ เส้นไพร ลายผ้าโพก
9. ทักษะการเขียนเส้นทอง

(ข) ความต้องการด้านความรู้

1. ความรู้เรื่องการผสมรักสมุกในการปั้นหน้าหัวโขน
2. ความรู้เรื่องลวดลายในการประดับหัวโขน
3. ความรู้การและทักษะการประดับลวดลายส่วนต่าง ๆ ของหัวโขน
4. ความรู้เรื่องการใช้อย่างรัก ใช้สีในการปิดทองคำเปลว
5. ความรู้เรื่องการใช้เครื่องมือในการปิดทอง
6. ความรู้การและทักษะการประดับพลอยบนลวดลายหัวโขน
7. ความรู้เกี่ยวกับลักษณะสีของหัวโขน ประเภทต่าง ๆ
8. ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของการเขียนเส้นฮ่อ เส้นไพร เส้นทองบนหน้าหัวโขน
9. ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของการเขียนผ้าโพกหัวโขน

14. หลักฐานที่ต้องการ (Evidence Guide)

(ก) หลักฐานการปฏิบัติงาน (Performance Evidence)

1. ภาพถ่ายผลงาน ในการนำมาใช้ในงานปั้นหน้าหัวโขน
2. ผลงานที่นำเสนอ การประดับลวดลายของหัวโขน

(ข) หลักฐานความรู้ (Knowledge Evidence)

1. ระบุและอธิบายการผสมรักสมุกในการปั้นหน้าหัวโขน
2. ระบุและอธิบายสัดส่วนใบหน้าหัวโขนและการเสริมส่วนประกอบโครงหน้าหัวโขน
3. ระบุและอธิบายขั้นตอนการประดับลวดลายส่วนต่าง ๆ ของหัวโขน
4. ระบุหรืออธิบายการขึ้นตอนการปิดทองคำเปลวได้
5. ระบุหรืออธิบายประดับพลอยบนลวดลายหัวโขนได้
6. ระบุหรืออธิบายการเลือกวัสดุอื่น ๆ ในการปิดทองได้เหมาะสม
7. ระบุหรืออธิบายการขึ้นตอนการลงสีพื้นหน้าหัวโขน
8. ระบุหรืออธิบายการเขียนเส้นฮ่อ เส้นไพร เส้นทองบนหน้าหัวโขน
9. ระบุหรืออธิบายการเขียนผ้าโพกหัวโขน

(ค) คำแนะนำในการประเมิน

หลักฐานที่ต้องการเพื่อแสดงถึงสมรรถนะในส่วนนี้ ต้องมีความสำคัญและตอบสนองตามข้อกำหนดของสมรรถนะย่อยและเกณฑ์การปฏิบัติงาน โดยต้องแสดงถึง

1. ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการปั้นหน้าหัวโขน การประดับลวดลาย การปิดทอง
2. ความสมบูรณ์ของลวดลายที่ประดับ
3. ความสมบูรณ์ของหัวโขน ที่สำเร็จ

(ง) วิธีการประเมิน

1. การประเมินผลความรู้โดยการสอบสัมภาษณ์
2. การประเมินผลการปฏิบัติโดยใช้การประเมินจากแบบทดสอบการปฏิบัติงาน
3. การประเมินผลโดยการพิจารณาจากผลงานที่นำเสนอ

15. ขอบเขต (Range Statement)

(ก) คำแนะนำ

ผู้เข้ารับการประเมินต้องมีความรู้และทักษะในการจัดเตรียมวัสดุและทรัพยากรดังต่อไปนี้

1. การรักสมุก
2. การปั้นหน้าหัวโขนและส่วนเสริมใบหน้าหัวโขน
3. การตีลวดลายในการประดับลายหัวโขนหรือตามภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. การปิดทองคำเปลวหัวโขนได้อย่างเหมาะสม
5. การประดับพลอย - เลื่อมสีต่าง ๆ
6. การเขียนหน้าหัวโขนได้อย่างเหมาะสม

(ข) คำอธิบายรายละเอียด

รักสมุก เป็นวัสดุที่ประกอบขึ้นด้วยรักน้ำเกลี้ยง สมุก น้ำมันยาง และ ปูนแดงเล็กน้อยผสมรวมเข้าด้วยกัน เป็นเนื้อวัสดุที่อาจปั้นให้เป็นรูปทรงต่าง ๆ ได้ตั้งประสงค์ และรักสมุกนี้ภายหลังแห้งสนิทแล้วจะแข็ง และคงรูปอยู่เช่นนั้นได้นาน ไม่แตกหักง่าย หากไม่ถูกรบกวนกระทบกระเทือนอย่างแรง รักสมุกจึงเป็นวัสดุอีกชนิดหนึ่งที่ช่างปั้นสมัยก่อนนิยมทำขึ้น สำหรับใช้ปั้นงานลวดลาย งานตีลวดลายประดับหัวโขน

การปั้นรักสมุกและใช้ตีลวดลายหัวโขน

- ไม้คลึงสมุก เป็นเครื่องมือสำหรับคลึง นวด รักสมุกให้อ่อนตัว ทำให้แบบเป็นแผ่นตามต้องการ
- ไม้ตีลวดลาย ใช้สำหรับ บด ตี รักสมุกให้หิม และทำเป็นรูปต่าง ๆ ตามที่ช่างใช้งาน
- ไม้เนียน ใช้สำหรับปั้นแต่งเติมเพิ่ม หรือลดรักสมุก หรือกวาดผิวเนื้อรักสมุกให้เรียบเกลี้ยง
- มีดปลายแหลม ใช้ตัด เจียน ชิดเส้น ช่วยในการปั้น

ขั้นตอนการปั้นรักสมุก ให้เป็นรูปทรงใบหน้าของหัวโขน ต้องวางส่วนประกอบต่าง ๆ ไว้แล้ว เช่น โครงตา โครงปาก โครงคิ้ว หรือทำการเสริมส่วนประกอบต่าง ๆ ปั้นหน้าหัวโขน

1. นำรักสมุก ที่ได้ผ่านการเตรียม และปั้นทำเป็นแท่ง ๆ ไว้แล้วมาทำให้เนื้อรักสมุกอ่อนตัว และเนื้อนุ่มพอเหมาะที่ปั้นเป็นรูปต่าง ๆ ตัดเป็นท่อนสั้น ๆ คล้ายกับน้ำมันยางเล็กน้อยให้ทั่ว แล้วนำออกตากแดดจนรักสมุกแต่ละท่อนอ่อนตัวพอสมควร จึงนำมาทุบรวมกันให้เป็นเนื้อเดียว และเหนียวนุ่มพอดี ภาคลึงด้วยไม้คลึงสมุกบนหน้าแผ่นหิน ริดเนื้อรักออกเป็นแผ่นแบบเตรียมไว้สำหรับตัดแบ่งนำมาปั้นขึ้นรูป หรือใช้ตีพิมพ์กับ แม่พิมพ์ให้เป็นลวดลายต่าง ๆ
2. การใช้รักสมุกปั้นให้รักสมุกมีความอ่อนตัวไม่แข็งมากเกินไป ภาคแต่งให้เป็นลวดลาย ตามลักษณะของหน้าหัวโขนที่ช่างจะสร้าง
3. การปั้นประกอบกับส่วนที่เสริมออกมาจากโครงกระดาด เพื่อให้ลวดลายลอยออกมาไม่มาก ระวังการหักในเวลาปั้น
4. การปั้นรักสมุกในส่วนที่เป็นระดับ ให้ปั้นเป็นเส้นทับลงที่ระดับแล้วค่อย ๆ ตกแต่งให้เรียบเป็นระดับ ๆ ตามลักษณะของรูปแบบหัวโขนต้องการ
5. รักสมุกปั้นทับโครงสร้างที่ทำด้วยกระดาดให้รูปเป็นโครงร่างไกลอน ๆ ไว้ จากนั้นค่อย ๆ ปั้นทำส่วนที่เป็นรายละเอียดต่าง ๆ ตามรูปลักษณะของหัวโขน
6. ตกแต่งงานปั้นรักสมุกตามรายละเอียดต่าง ๆ ให้สมบูรณ์ เพิ่มเติมตามตำแหน่งที่ออกแบบคัดลอกจากรูปแบบโบราณ ให้ถูกต้อง
7. เมื่อทำการปั้นส่วนต่าง ๆ ของใบหน้าหัวโขนเสร็จเรียบร้อย ให้ทิ้งไว้จนรักสมุกแห้งสนิท แล้วนำไปปิดกระดาดหัวโขนทั้งหัวใหม่ ให้กระดาดปิดรอยการปั้นทั้งหมด และทำให้โครงหุ่นหัวโขนแข็งแรงขึ้น

การปั้นมีทั้งแบบหัวโขนที่ไม่มียอด และมียอด ต้องกำหนดลักษณะของสัดส่วนต่าง ๆ ให้ได้ตามแบบที่ออกแบบไว้ ยอดด้วยไม้ ยอดแผ่นหนัง ยอดแผ่นโลหะ

การประดับลวดลายหัวโขน

1. การประดับลวดลายของหัวโขน มีแบบแผน แบบโบราณ โดยการตีลวดลาย จากแม่พิมพ์หินสบู่หรือ วัสดุอื่นที่ใช้ในการทำแม่พิมพ์ลวดลาย
 2. เครื่องมือในการตีพิมพ์ ไม่กัดลาย (ไม่เนียนใช้สำหรับตีลวดลาย)
 3. เหล็กปลายแหลม
 4. ไม้คลึงรัก ไม้คลึงวัสดุที่ใช้แทนรักสมุก
- วิธีการตีลายหรือคัดลวดลายออกมาใช้งานก็ไม่เหมือนกัน ช่างหัวโขนบางที่ใช้รักสมุกไปตอกลง รักสมุกกะลา สมุกถ่าน วิธีการทำก็ไม่เหมือนกัน การตีลายออกมาก็มีวิธีการแตกต่าง ๆ กันไป แต่การประดับลวดลาย ก็มีแบบอย่างของโบราณให้ศึกษา ไม่ว่าจะการประดับลวดลายหัวโขน ลวดลายยอดแบบต่าง ๆ มีเอกสารให้ศึกษาอยู่ ที่สำคัญคือการประดับลวดลายได้ถูกต้องเหมาะสม กับลักษณะของหัวโขนนั้น ๆ ตามแบบสกุลช่างนั้น ๆ
1. การวางลวดลายในแต่ละระดับ เป็นไปตามแบบหรือตัวอย่างที่ช่างหัวโขนจะสร้างหัวโขนนั้น ๆ ออกมา
 2. ลวดลายที่ใช้ประดับต้องมีความเรียบร้อย เท่ากันไม่บิดเบี้ยว ผิดรูปทรง ลวดลายต่อเนื่องกัน
 3. ถ้าเป็นการใช้รักสมุก ต้องทิ้งไว้ประมาณ 1 - 2 เดือนให้รักสมุกแห้งสนิท จึงสามารถนำมาทำขั้นตอนการปิดทองได้
 4. ถ้าเป็นวัสดุอื่นที่นำมาใช้ในการตีลวดลาย เช่น สีป๊อแห่งเร็วโจมาร์ ดินไทย ดินญี่ปุ่น อีพ็อกซี่ วัสดุที่ช่างใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาสกุลช่าง ก็สามารถนำมาใช้ได้ เป็นเทคนิคของช่างหัวโขน
 5. การตีลวดลายในปัจจุบันใช้กาเวลาเท็กซ์ ในการตีลวดลาย เป็นการประยุกต์วัสดุในงานใช้งาน
 6. การประดับลายรักร้อยที่เกี่ยวใช้รักร้อยติด ปิดด้วยเส้นบน ล่าง และใส่ลวดลายร่องเลื่อม การประดับลวดลายกระจัดตามระดับต่าง ๆ ที่มีขนาดกระจัดที่มีขนาดต่าง ๆ กันไปตามระดับ ขนาดใหญ่และขนาดเล็ก
 7. การวางลวดลายต่าง ๆ ในการประดับลวดลายของหัวโขน เป็นไปตามแบบอย่างดั้งเดิมหรือแบบสกุลช่างที่อาจจะไม่เหมือนกัน ของช่างหัวโขนในแต่ละที่
 8. ลวดลายแม่พิมพ์ที่ใช้ในการตีลวดลายในการประดับเป็นไปตามสกุลช่าง อาจจะผิดขนาดหรือสัดส่วนต่างกันในระดับลวดลายต่าง ๆ

9. การประดับลวดลายหัวโขน สามารถดูจากรูปแบบ หรือภาพถ่ายตัวอย่าง ที่นำมาเป็นต้นแบบได้ตามความเหมาะสม

10. เมื่อประดับลวดลายหัวโขน เสร็จเรียบร้อย จะเป็นรักสมุกหรือภูมิปัญญาของช่าง หรือภูมิปัญญาสกุลช่าง ต้องทิ้งในลวดลายนั้นแห้งสนิท

งานปิดทองคำเปลว บนลวดลายที่ประดับหัวโขน เป็นสิ่งที่สำคัญ ที่ผู้ปิดทองต้องรู้ขั้นตอนการปิดทอง การเลือกใช้วัสดุที่จะนำมาเป็นตัวปิดทองคำเปลว ไม่ว่าจะเป็นยางรัก หรือสีน้ำมัน ต้องมีขั้นตอนต่าง ๆ ที่จะทำให้ขั้นตอนการปิดทองได้ผลงานการปิดทองที่ทองคำเปลวมันเป็นเงาเสมอกัน

การประดับพลอย - เลื่อมสีต่าง ๆ ลงในร่อง ที่เตรียมไว้ใส่พลอยหรือเลื่อมสี นั้น ต้องมีทักษะการใช้เครื่องมือตอกเลื่อมสี ให้ได้ขนาดต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้เป็นความละเอียดของช่างหัวโขน

อุปกรณ์ในการปิดทอง

1. กะบกรองผงทอง
2. พู่กัน แปรงขนาดต่าง ๆ ขนอ่อน
3. น้ำมันสน
4. น้ำมันทินเนอร์
5. เซลแลคสำหรับทาไม้ ที่ผสมแอลกอฮอล์
6. ทองคำเปลว

7. ยางรัก หรือสีน้ำมัน ตามความชำนาญของช่างที่ทำงานปิดทอง

ขั้นตอนการปิดทองลวดลายหัวโขน ของแต่ละสกุลช่างหรือภูมิปัญญาช่าง อาจมีขั้นตอนต่าง ๆ กันไป วิธีผสมยางรักหรือสีปิดทองก็อาจต่าง ๆ กันออกไป ให้ดูที่ผลสำเร็จของการปิดทองว่าได้ผลของการปิดทองออกมาอย่างไร

- ผิวทองคำเปลวที่ปิดออกมาเป็นผิวมัน เงา
- ไม่มีรอยขรุขระ หรือปิดทองไม่ติด
- ไม่มีรอยชำหรือที่เรียกว่าทองจมน
- ทองคำเปลวเข้าตามร่อง มุม ทุกส่วนของลวดลายเต็ม

วัสดุ อุปกรณ์และพลอยและเลื่อมสี มีหลายประเภทให้เลือกใช้

1. ตัวตอกกรู หรือตุ้ตู่ ขนาดต่าง ๆ
2. เลื่อมสีต่าง ๆ
3. กาวลาเท็กซ์
4. พลอยกระจก ขนาดต่าง ๆ
5. พลอยสังเคราะห์ ขนาดต่าง ๆ

ในลวดลายขนาดต่าง ๆ ที่ประดับบนหัวโขนจะมีร่องไว้ใส่พลอย เช่น กระจิง จะมีร่องรับพลอยอยู่ ใช้กาวลาเท็กซ์ทาเล็กน้อยตรงร่องแล้วนำพลอยวางลงไปให้ติดกับกาวลาเท็กซ์

ในลวดลายที่เป็นร่องเลื่อมก็จะมีร่องให้ใส่เลื่อมสี แต่ต้องทำการตัดเลื่อมให้พอดีกับร่อง โดยใช้ตัวตอกกรู หรือตุ้ตู่ ตอกเลื่อมให้เป็นตามร่องของลวดลาย หรือการตัดเป็นชิ้นตามขนาดร่องของช่องเลื่อมนั้น ใช้กาวลาเท็กซ์เป็นตัวติดเลื่อมกับร่องลวดลาย

ช่างหัวโขน ต้องมีความชำนาญในการกำหนดสีและเขียนสี ได้แบบดั้งเดิม โดยการใช้สีแบบโบราณ หรือสีสมัยใหม่ ในการทำงานให้ได้ผลงานหัวโขนที่ถูกต้อง การเขียนเส้นต่าง ๆ ลงหน้าหัวโขน ไม่ให้ผิดไปจากโบราณ หรือตามแบบภูมิปัญญา – สกุลช่างต่าง ๆ ที่ยังทำหัวโขนอยู่ในปัจจุบัน สะท้อนความเชื่อและจารีตประเพณี อนุรักษ์กระบวนการ รูปแบบ ลวดลายการเขียนเส้นต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมา

อุปกรณ์การเขียนหน้าหัวโขน

1. พู่กัน เบอร์พิเศษขนาดต่าง ๆ
2. สีแบบโบราณ ที่ทำขึ้นมาใช้เอง
3. สีโปสเตอร์ธรรมดาหรือแบบสีโปสเตอร์กันน้ำ
4. สีไทย (สีจากภูมิปัญญาช่างศิลป์ของไทย สกัดคัดแยกสีแบบสีโบราณ)
5. ยางมะเดื่อสำหรับเขียนเส้นทองบนหัวโขน
6. ทองคำเปลว
7. งานผสมสีสำหรับใช้ในการเขียน

เส้นที่เขียนบนหน้าโขนมีเส้นหลัก ๆ มีชื่อเรียกประเภทเส้นเพียงสองเส้น คือ

1. เส้นไพร คือ เส้นสีเขียว เส้นนี้เป็นเส้นที่สำคัญบนหน้าโขน เมื่อทำการระบายสีหน้าเสร็จแล้ว ให้เขียนเส้นไพรก่อนเพราะเป็นเส้นโครงหลัก ๆ

ของโครงใบหน้าหัวโขน ที่จะเขียนเส้น ประกอบอื่น ๆ บนหน้าต่อไป เส้นไพรบนหน้าโขนหมายถึง เส้นที่ใช้เขียน **เส้นคิ้ว พรายคิ้ว เส้นขอบตา หางตา พรายปาก** เส้นไพรโดยปกติใช้เส้นสีเขียวเขียนเป็นหลัก ยกเว้นศีรษะโขนที่มีใบหน้าสีเขียว เส้นไพรจะใช้สีฟ้า

2. **เส้นฮ่อ** เป็นเส้นที่สำคัญรองจากเส้นไพร เส้นฮ่อนี้แสดงถึงทิศทางรี้วรอยบนใบหน้าหัวโชน ความเหี่ยวย่นของผิวหนัง ระดับตา เส้นขนบาง ๆ บนใบหน้า และยังแสดงถึงสัญลักษณ์พิเศษบางอย่างของหัวโชน นั้น ๆ ในตัวละครเรื่องรามเกียรติ์ประกอบไปด้วยเส้นทั้งหมดสี่สี ไล่สีจากด้านบนของตัวเส้น คือ สีทอง สีชมพู สีแดง และสีลิ้นจี่

ที่เรียกว่าเส้นฮ่อ เพราะลักษณะของเส้นเมื่อลากวาดแล้วในปลายเส้นจะสลับเป็นพริ้วคล้ายผ้าที่สลับกลับด้านไปมา เหมือนกับลายของเงินฮ่อ งานเขียนหน้าโชน

ผู้ที่ช่างทำหัวโชนต้องศึกษาเรื่องของสีและลักษณะหัวโชนให้เข้าใจ จดจำได้อย่างแม่นยำ และถูกต้อง โดยศึกษาจากหัวโชนของโบราณ และตำราสี และลักษณะหัวโชนที่กรมศิลปากรได้เคยจัดพิมพ์ไว้ เมื่อเวลาเขียนจะได้ไม่มีการผิดพลาดได้ เพราะสีของหัวโชนเป็นสัญลักษณ์ที่จะบอกให้รู้ว่าหัวโชนนั้นชื่ออะไร

1. การระบายสีหน้าโชน เช่น ทศกัณฐ์ก็ลงพื้นสีเขียว หนุมานลงพื้นสีขาวย ไม้ยราลงพื้นสีม่วง เป็นต้น สีที่ใช้สามารถใช้ได้หลายประเภททั้งสีโปสเตอร์ สีฝุ่น และสีพลาสติก แต่ไม่ใช้สีน้ำมันลงเป็นอันขาด
2. การเขียนส่วนที่เป็นคิ้ว ตา ขอบปาก และเครา ตามศัพท์ช่างเรียกว่า “เส้นไพร” โดยจะเรียกว่าเส้นไพรคิ้ว เส้นไพลปาก เป็นต้น สีที่ใช้เขียนเส้นไพลนี้ช่างโบราณได้กำหนดให้ใช้สีเขียวทุกหัว ยกเว้นหัวที่มีหน้าสีเขียวให้เขียนเส้นไพลเป็นสีฟ้าหรือสีครามอ่อน เส้นไพลนี้มีความหนากว่าเส้นอื่น ๆ
3. การเขียนเส้นฮ่อ อันเป็นเส้นลายบนหน้าโชนโดยมีที่มาจากรอยย่นต่าง ๆ บนใบหน้าของคนตามธรรมชาติ การเขียนเส้นฮ่อนี้จะทำให้หัวโชนดูมีชีวิตชีวาสวยงามขึ้น และเป็นการแสดงออกของอารมณ์ของตัวโชนได้สมบูรณ์
4. การเขียนลายผ้าปิดทำทอยหัวโชน โบราณนิยมเขียนเป็นลายกนกเปลว ลายก้านขด หรือลายใบเทศ อาจจะใช้รักตีลายมาปั้นหรือตีลายมาประดับแล้วปิดทอยก็ได้
5. การติดเขี้ยว วัสดุที่ใช้ทำเขี้ยวได้ เช่น หอยมุก งาช้าง กำไลพลาสติก ซึ่งต้องขัดแต่งด้วยตะไบให้มีลักษณะเหมือนเขี้ยวแล้วนำไปติดที่ปากหัวโชน
6. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของผลงานที่สร้างเสร็จ

16. หน่วยสมรรถนะร่วม (ถ้ามี)

N/A

17. อุตสาหกรรมร่วม/กลุ่มอาชีพร่วม (ถ้ามี)

N/A

18. รายละเอียดกระบวนการและวิธีการประเมิน (Assessment Description and Procedure)

เครื่องมือในการประเมิน นี้ให้ดูจากคู่มือการประเมิน ซึ่งประกอบด้วย

1. การประเมินผลความรู้โดยการสอบสัมภาษณ์
2. ประเมินจากผลงานที่นำ มาเสนอ
3. แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) และเอกสารที่เกี่ยวข้อง